

Pirjo Linna Avarre
Samordnare nationella minoriteter

Svar på remiss - Kraftsamling mot antiziganism (SOU 2016:44)

Förslag till beslut

Förvaltningen föreslår nämnden besluta

att anta förvaltningens yttrande som sitt eget, samt

att överlämna yttrandet till Kulturdepartementet.

Ärendet

Sundsvalls kommun har fått möjlighet att lämna synpunkter på Betänkandet SOU 2016:44 Kraftsamling mot antiziganism. Svaret ska vara Kulturdepartementet tillhanda senast den 15 december. Ärendet har handlagts av Pirjo Linna Avarre, samordnare för nationella minoriteter.

Remissvar

Sundsvalls kommun är ett förvaltningsområde för finska språket sedan 2014 och har sedan dess arbetat aktivt med bosatta sverigefinska romer, balkanromer och sedan 2015 utsatta EU-medborgare i form av EU-projekt Make Sense. Kommunen beviljar skattemedel årligen 500 000 kr för arbete med alla nationella minoriteter utöver det statsbidrag som beviljas av regeringen. Ansvar för arbetet ligger för närvarande inom förvaltningen för Arbetsmarknad, Vuxenutbildning och Integration – nationella minoriteter. Socialförvaltningen ansvarar för EU-projektet Make Sense.

Sundsvall instämmer i stort sett i flera av de förslag som kommissionen föreslår i sin utredning. Mänskliga rättigheter och arbetet kring alla dess delar måste intensifieras i alla landets kommuner men behöver styrning från statligt håll. Romers mänskliga rättigheter och speciellt romska barns uppväxt i goda och inkluderande miljöer måste tas på allvar då en stor del av dessa barn lever i socialt utsatta områden med brist på positiva förebilder när det gäller rätten till arbete och bostad och utbildning.

Flera av de romer som är bosatta eller vistas i Sundsvall har inte kunskaper om romers historia i Europa och i Sverige på grund av bristande skolgång i Sverige eller i sina forna hemländer. Föräldragenerationen behöver allt stöd för att skapa möjligheter till samma villkor som

2016-12-15

majoritetsbefolkningen har i dagens samhälle. Detta arbete måste tas på allvar av alla aktörer som har med romska minoriteten att göra.

Kunskapsnivån måste höjas på alla nivåer, likväl hos det allmänna som hos minoriteten själv. Där spelar en stor roll att sprida böcker till vuxna, skolor och andra allmänna platser som Vitbok och skolboken om antiziganism. En stor utbildningsinsats om romer och för romer är avgörande. Eftersom Sundsvall redan i dag arbetar aktivt och framgångsrikt med romer är det viktigt också utifrån minoriteten att behålla och utveckla sin kultur och sitt språk samtidigt som man känner sig vara en del av samhället. I allt arbete är det viktigt att inte majoritetens etnocentriska syn speglar allt samarbete när det gäller romer. Lösningar på eventuella problem brukar alltid finnas ändå om viljan finns och kunskap att se med andra ögon.

Sundsvall vill yttra sig i frågor som berör säkerställning av Mänskliga rättigheter för romer och det inkluderingsarbete som pågår och som behövs.

En officiell ursäkt kan vara en stor utlösande faktor för det kollektiva traumat som kränkningar av mänskliga rättigheter orsakat för generationer av romer i Sverige.

Vi är inte emot en minnesdag eller ett minnesmärke för romska förintelsens offer men vill uppmärksamma om eventuella risker att splittra de goda krafter som i dag engageras för minnesdagen och internationella romadagen. Frivilliga behöver växa fram i sin egen takt. Inventering av de bosättningsplatser där romer har funnits lokalt är av vikt eftersom romerna inte har rätt enligt dagens lagstiftning att ingå i ett förvaltningsområde. Om de namn och platser har ett förflutet som kränker med namn eller skyltning romer bör man gemensamt ändra detta utan att dra ett streck över historiskt värdefulla dokument.

Diskrimineringsombudsmannen bör få ett uppdrag att följa upp registrering av minoriteter på etnisk grund, inte enbart utifrån Skånepolisens registrering av romer utan också för att underlätta för kartläggning av nationella minoriteter i övrigt enligt minoritetslagen. All registrering behöver inte vara av ondo.

Ett oberoende organ för mänskliga rättigheter välkomnas av Sundsvalls kommun. Det kan vara en naturlig fortsättning i arbetet för nationella minoriteter och stärka det nationella minoritetsarbetet i övrigt.

Ratificering av Europakonventionens protokoll nummer 12 borde också vara en naturlig följd av minoritetpolitiska arbetet.

Översyn av minoritetspolitiken och lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk välkomnas av Sundsvalls kommun. Lagen är för tandlös och saknar sanktionsmöjligheter men också effektiv styrning. Den översyn som nu görs av utredaren har alldeles för kort tid på sig för att ordentligt analysera och förändra lagens bristande delar. Vi hade önskat en längre tid för utredningen utan att man för den skull begränsar antalet nya förvaltningskommuner.

Vi vill också dela vår syn på utsatta EU-medborgare och fortsatt uppdrag för Länsstyrelsen i Stockholms län eftersom frågan är levande i Sundsvalls kommun med anledning av Fead-bidrag till Make Sense-projekt.

3.3 Avsaknad av betydande framsteg för att säkerställa romers mänskliga rättigheter

Sundsvalls kommun vill betona betydelsen av ett särskilt barnfokus. Barnkonventionen bör ligga till grund för arbetet. Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk skriver bland annat att "Barnet som tillhör minoritetsgrupp eller ursprungsbefolkningen har rätt till sitt språk, sin kultur och sin religion." Vi vill mena att barnens rättigheter alltid måste skyddas och att det är särskilt viktigt när det gäller en diskriminerad minoritet.

Barn som växer upp i diskriminerande miljöer eller sammanhang kan med subtiliteten som främsta verktyg nekas rätt till lek och aktiv fritid. Det finns exempel på dess motsats men vi vidhåller att barnperspektivet är ett avgörande perspektiv för inkluderande utvecklingsarbete som ger resultat. Vi delar den syn som skrivs i sidan 83 om att det råder stora brister vad gäller medvetenhet om, eller erkännande av romsk kultur i skolor och i läroplan. Tyvärr förekommer det i dag att romska barn mobbas och trakasseras av elever eller lärare. Bristen på minoritetslärare är också ett problem men även brist på föräldrars kunskap om att efterfråga modersmålsundervisning till sina barn som talar romani/romska. Aktiviteterna bör därför vara bärare av en idé om att man kan vara resande och svensk, rom och svensk, resande eller rom. I dag bevitnar resande att det är lättare att komma ut som HBTQ-person än rom. För att kunna försonas med andra måste man erbjudas möjligheten att försonas med sig själv.

3.5 Officiell ursäkt

Kommunen instämmer med kommissionens rekommendation om att en officiell ursäkt bör framföras för de övergrepp som romer drabbats av genom historien. Ett erkännande och ursäkt av statsministern betyder mycket för de nationella minoriteter som blivit utsatta för rasbiologisk forskning, kränkningar av individer i form av steriliseringar, frångandet

av sina släktnamn, religiösa och kulturella seder eller på annat sätt tagits ifrån de rättigheter som ska tillfalla alla människor som bor i vårt land. Den under rasbiologiska forskningsåren förd politik har lämnat sina traumatiska spår hos den romska befolkningen som av hävd varit bosatt i Sverige. Till exempel gruppen resande har många representanter i Sverige och i Sundsvall men som i dag är assimilerade. I vissa fall så till den grad att man inte vill kännas vid sitt ursprung. Varje enskild individ gör givetvis sina medvetna val, men det finns anledning att i de fall, när assimileringen är påtvingad utgör det inget gott exempel på hur ett inkluderande samhälle bör fungera. Vi menar att de mänskliga rättigheterna aldrig kan vara av assimilerande karaktär. Aktiviteterna bör därför vara bärare av en idé om att man kan vara resande och svensk, rom och svensk, resande eller rom. I dag bevittnar resande att det är lättare att komma ut som HBTQ-person än rom. För att kunna försonas med andra måste man erbjudas möjligheten att försonas med sig själv. Där kan statens officiella erkännande och ursäkt förlösa flera decenniers trauman och ge möjlighet för försoning och förlåtelse.

Minnesmärke och minnesdag

Det är ett stort värde att minnesmärken och minnesdagar erkänns, men det är ännu viktigare att den romska minoritetens självklara plats inte endast reduceras till dessa tillfällen. Ett minnesmärke kan vara en viktig symbol för många romer och det har vi inga invändningar emot. Däremot har vi redan Förintelsens minnesdag den 27 januari som uppmärksammas i hela landet med olika aktiviteter. En ytterligare minnesdag för romer med anledning av Förintelsen kan splittra de resurser som för närvarande är tillgängliga i kommunerna och som engagerar sig för romernas sak utifrån mänskliga rättigheter. I Sundsvalls kommun är Förintelsen dag redan en tradition då alla offer uppmärksammas, varje år med olika teman. Planering och genomförandet av aktiviteter sker i samarbete och i samråd med romer och andra grupper som berörs. Även politiken är involverad i detta arbete.

Viktigast är att aktiviteter med fokus på inkludering initieras, uppmuntras och genomförs på många plan och i många sammanhang i människors vardag. Det är i den praktiska handlingen mål uppfylls.

Översyn av namn och beteckningar med anspelning på antiziganism

Kommunen instämmer att en översyn av namn och beteckningar på platser som anspelar på antiziganism ska göras. En dokumentation av sådana platser och betäckningar är ofta lokala och därför bör länsstyrelserna vara involverade i samarbete med kommuner och i samråd med lokala romer i ett sådant arbete. Det kan också ligga i ett historiskt värde för att dokumentera dessa platser för efterlevande.

Spridning av Vitbok och skolmaterial

Kommunen tillstyrker gratis spridning av Vitboken (Ds 2014:8). Däremot kan man överväga om inte myndigheten Forum för levande historia hade bättre förutsättningar att tillhandahålla och sprida skolboken Antiziganismen i Sverige – om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet. Forum för levande historia har redan etablerat sig som en viktig partner för olika kommuner och skolor i arbetet mot diskriminering och information om mänskliga rättigheter. De har utställningar och workshops för skolgrupper och når de unga på ett helt annat sätt än Länsstyrelsen i Stockholms län i det dagliga arbetet.

Skånepolisens

Det är viktigt att Skånepolisens arbete följs upp med anledning av registrering av romer. Det är dock lika viktigt att Polismyndigheten utbildar och informerar kontinuerligt sina anställda samt blivande poliser om Mänskliga rättigheter.

3.6 Registrering på etnisk bakgrund

I arbete med kartläggning av nationella minoriteter enligt Minoritetslagen finns praktiska hinder i kommunerna. För att underlätta det positiva arbetet bör Diskrimineringsombudsmannen fortsätta sitt tidigare arbete för att möjliggöra ett alternativ till kartläggningar som inte baserar sig på etnicitet utan språk eller annan tillhörighet, eventuellt på frivillig grund. Därutöver ska information och utbildning om otillåten registrering på etnisk bakgrund spridas bredare. Kunskaper hos tjänstemän och allmänheten är bristfälliga i det avseendet.

3.6.3 Ett oberoende organ för mänskliga rättigheter

Sundsvalls kommun välkomnar och ställer sig bakom den rekommendationen. Ett modernt välfärdssamhälle behöver stöd, råd och hjälp att förstå innebörden och konsekvensen av att försöka upprätthålla de mänskliga rättigheterna. Vi vill betona att vi gärna ser att ett framtida nationellt organ av regeringen och riksdagen med ett tydligt uppdrag, ett tydligt mandat, hög legitimitet samt ekonomiska möjligheter att realisera ambitionen med uppdraget. Ett sådant organ för mänskliga rättigheter skulle också kunna inkludera arbetet med andra nationella minoritetsgrupper.

3.6.4 Ratificering av Europakonventionens protokoll nr 12

Sundsvalls kommun tillstyrker ratificeringen av protokollet 12 och tilläggsprotokollet till FNs konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter som en naturlig följd av arbetet med nationella minoriteter och minoritetspråk och den översyn som nu görs av minoritetslagen. Eftersom Finland har ratificerat protokollet bör regeringen

inhämta erfarenheter från grannlandet i frågan och engagera även Nordiska Rådet i det arbetet.

4.2 Ett effektivare arbete mot antiziganism

Den del av den romska minoriteten som i dag utsätts för diskriminering har liten kännedom om Diskrimineringsombudsmannens (DO) uppgifter. Ännu lägre är kunskapen om hur den diskriminerade ska få sitt ärende prövat. Erfarenheter som också finns inom andra minoritetsgrupper. Mot bakgrund av det bör DOs relation till det framtida arbetet tydliggöras.

De lokala antidiskrimineringsbyråer gör ett viktigt arbete för att rådgöra och stödja individer som upplever sig blivit diskriminerade. Dessa byråer finns dock inte i alla kommuner och byråerna har begränsade möjligheter att arbeta över kommun- eller länsgränser. När personer upplever diskriminering av en myndighet bör insatser sättas in i form av ett förebyggande arbete. Ofta ligger diskriminering i diskriminerande kulturer och strukturer utan att myndigheten medvetet särbehandlar personer med romsk bakgrund. En ömsesidig misstänksamhet är en grogrund för missuppfattningar och konflikter. Den brobygggarverksamhet som pågår i ett antal kommuner som en del av regeringens arbete med romsk inkludering bör fortsätta och de positiva erfarenheterna spridas vidare på alla nivåer.

4.2.3

Den romska minoriteten är inte i samma grad som andra minoriteter organiserade på ett sätt att man med fog kan säga att det finns en representativitet för alla grupper inom gruppen. Vår bedömning är att många romer i dag helt saknar officiella företrädare i många sammanhang. Deras röst är viktig att ta tillvara. Lägg därtill grupper som i dag inte framträder öppet som romer och den komplexa bilden blir ännu mer komplex.

Romer saknar i många fall de naturliga nätverk som bildas inom majoritetbefolkningen t.ex. studerandenätverk, yrkesnätverk, politikernätverk mm. Föreningsbildning kräver kunskaper som ännu inte finns inom flera olika romska grupper. Därmed är bildning av en ideell förening i många fall en ouppnåelig uppgift med alla dessa förtroendeuppdrag som förutsätter kunskaper i bokföring, protokollskrivning, ansökningar av olika ekonomiska bidrag etc. Även om kommunerna kan bidra med stöd och kunskap till själva bildandet får man inte tillräckligt stöd i själva arbetet och hitta personer som vill åta sig olika uppdrag eller har förtroende för den lokala romska minoriteten. Detta är ett säkert sätt att exkludera en viktig del av vår befolkning med romsk bakgrund i dag och någon generell lösning finns inte ens i sikte. Den romska minoriteten ska ses som en jämbördig aktör i arbetet för ett inkluderande Sverige och inte som en passiv mottagare av insatser. Därför

behöver de utsatta romernas egenmakt förstärkas med olika metoder och stöd som motverkar passivisering och uppgivenhet, vilket ofta beror på långvarig diskriminering i ens liv från skolan till arbetslivet.

4.2.5. Översyn av minoritetspolitiken

Sundsvalls kommun välkomnar kommissionens syn på minoritetspolitiken och lagens möjligheter för att fullt ut förverkliga de mål som var lagstiftarens avsikt i propositionen 2008/09:158 *Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna*. Därför välkomnar vi översynen men dock med oro för den korta tiden som utredaren fått för uppdraget. Flera av de förslag som ska utredas behöver en längre utredningstid.

Sanktionsmöjligheter är viktiga för minoritetspolitikens effektiva implementering i samhället. Diskrimineringslagens senaste tillägg om tillgänglighet har inte prövats än samtidigt som många som tillhör våra nationella minoriteter med ålders- och sjukdomsrelaterade funktionshinder såsom förlorade språkkunskaper i svenska språket vittnar om att de inte får den vård och omsorg tillgodosedd som de har rätt till på sitt minoritetsspråk.

Eftersom kommunen avser att svara på den kommande remissen om lagen om nationella minoriteter avstår vi för närvarande att kommentera flera punkter i den.

Kommissionen tar upp samrådsförfarandet i kommunerna när det gäller den romska minoriteten. Sundsvalls kommun har sedan anslutning till finskt förvaltningsområde arbetat aktivt med alla minoriteter, inte enbart den sverigefinska. Kommunen har inte inrättat officiella samråd med olika minoritetsgrupper utan samråder kontinuerligt i olika frågor med olika grupper. De sverigefinska romerna liksom de balkanromer som är bosatta i kommunen deltar aktivt i planering av kulturaktiviteter, föreningsverksamhet, samarbete kring frivilliga insatser för utsatta EU-medborgare mm. De är också ytterst delaktiga i religiösa samfundens verksamheter på sina egna villkor. Däremot finns det mycket att göra när det gäller romernas utsatthet i skolan, bostadsmarknaden, arbetsmarknaden och myndighetskontakter. Därför har vi också fått regeringens stöd för brobyggarverksamhet. Däremot är vi kritiska till regeringens val av inkluderingskommuner som utesluter romer i hela Norrland, halva Sverige. Kommunens sätt att inkludera romerna i det dagliga samhällslivet har erkänts av de lokala romska grupper som en viktig del i arbetet om romsk inkludering. Vi anser att strukturer byggda på majoritetens syn och villkor kan vara kontraproduktiva så länge det inte finns traditioner och erfarenheter om sammanträdesteknik och påverkansmöjligheter genom politik. En färdig majoritetsstruktur i mötesformer kan vara till och med

2016-12-15

hämmande för samråd och samarbete innan förtroende skapats mellan myndighetspersoner och minoriteter. Detta utesluter inte kontakter med lokala politiker i förebyggande syfte och väcker en naturlig nyfikenhet och intresse för varandra på romers villkor för eventuella andra framtida samrådsformer.

4.2.6 Länsstyrelsens samordningsuppdrag om utsatta EU-medborgare

Det har aldrig varit kommissionens uppgift att beröra EU-medborgares situation i Sverige. Det kan kännas onödigt att lyfta fram det perspektivet då EU-medborgarna långt ifrån alltid är rom och aldrig en svensk medborgare, men vill göra det i alla fall.

Romer är ett internationellt folk. Gruppen finns i många länder och känner få gränser som sina egna. Med all rätt kan historien berätta.

Det är viktigt, angeläget och avgörande för ett Sverige, som vill vara inkluderande, att arbetet för och tillsammans med den romska minoriteten inom landet blir lyckosamt. Men det är också viktigt att säkerställa att den grupp individer som nyttjar EU:s fria rörlighet på ett sätt som medlemsländerna inom unionen inte kunde förutse också kan vara en möjlig mottagare a inkluderande insatser och aktiviteter. Särskild hänsyn bör givetvis tas för deras medborgarskap i annat EU-land.

De utsatta EU-medborgarnas situation kan inte lösas endast av Sverige och dess landsting och kommuner. Kvalitativa insatser görs redan och ska fortsätta bedrivas, men nödvändigheten av ett konkret samarbete mellan medlemsländerna är avgörande för att diskriminerade romer runt om i EU erkänns samma rättigheter, möjligheter och skyldigheter som andra EU-medborgare.

Vi ser positivt på det samarbetsavtal som finns mellan Sverige och Rumänien. Genom utbyte av kunskap och erfarenhet hoppas vi att avtalet gynnar offentlig verksamhet samt ideella organisationer på ett sätt som gör det möjligt att förbättra livet för utsatta människor.

Som tidigare nämnts måste social utsatthet bekämpas på en bred front i Sverige men även inom EU med såväl akuta som långsiktiga lösningar. Genom att nyttja alla länders erfarenheter om social utsatthet borde det vara möjligt att förbättra villkoren för utsatta medborgare varhelst de befinner sig i.

Sundsvalls kommun är en av de kommunerna i Sverige som fått EU-medel från Fead-fonden för att arbeta med utsatta EU-medborgare under tre års tid för att förstärka deras egenmakt och ge förutsättningar till bättre levnadsvillkor vare sig det gäller deras eget hemland eller vistelse i Sverige i enlighet med fri rörlighet inom EU. Vi ser redan positiva resultat av

2016-12-15

påbörjat arbete men också utmaningar som behöver lösas gemensamt inom det europeiska samarbetet.

Förvaltningens överväganden

Förvaltningen föreslår att nämnden antar bifogat yttrande som sitt eget och överlämnar den till Kulturdepartementet.

Leena Utterström
Förvaltningsdirektör

Pia Söderlund
Verksamhetschef